

Felcsuti Péter írása

Ferge Zsuzsa 85 éves

Szegények pedig vannak – sokfélék, akik sokféle okból szegények. Szerencsére ma már a civilizált világban, így Magyarországon sincs vita abban a tekintetben, hogy ez rossz dolog, ami ellen tenni kell és lehet. Sokkal nagyobb vita van viszont abban, hogy mi okozza a szegénységet, és főleg abban, hogy hol van a szegénység elleni harc helye a gazdaság-társadalmi felzárkózás többi feladata között, illetve mit és hogyan lehet tenni ellene.

Meggyőző gondolatmenetekkel lehet érvelni a szegénység csökkentése mellett, de legalább ennyire meggyőző, vagy annak tűnő érveket lehet felhozni a mellett is, hogy a szegénység elleni fellépést „átmenetileg” más, a felzárkózás szempontjából szintén fontosnak számító feladatok mögé sorolják. És a történelem sem mindig ad eligazítást, a tapasztalatok azt mutatják, hogy az egyenlőtlenségek néha segítik a társadalmi haladást, máskor viszont hátráltatják. Így aztán pusztán racionális alapon nehéz eldönteni, (vagy csak utólag derül ki), hogy a rendelkezésre álló szűkös források mellett hol a helye a szegénység elleni fellépésnek. Valójában az egymással ütköző – önmagukban racionálisnak

tűnő – programok mögött a döntéshozók és a döntésekre a saját érdekeik alapján befolyással rendelkező társadalmi csoportok eltérő értékrendjei húzódnak meg, amelyek maguk is valamennyire történelmi, illetve társadalmi konstrukciók.

Gondolhatjuk, hogy alapvetően minden ember a maga szerencséjének a kovácsa és a társadalom legfontosabb feladata, hogy lehetővé tegye az igyekvő egyén számára képességei kibontakoztatását, ami aztán összességében a gazdaság növekedését, a társadalom előrehaladását eredményezi. Vagy kiindulási alapként elfogadjuk, hogy az emberek gyakran önhibájukon kívül nem képesek megfelelő teljesítményre és a társadalom feladata ennek a helyzetnek a korrigálása. A kettő között átváltás van, amely az adott társadalom fejlődésének különböző szakaszaiban másutt van és a kompromisszumok lehetségesek és szükségesek. Ezeknek a kompromisszumoknak a minőségén múlik, hogy az illető társadalom hosszú távon sikeres, emelkedő pályán mozog, vagy stagnál és leszakad.

Magyarország a rendszerváltás óta ezeknek a kompromisszumok a megtalálásában rosszul vizsgázott és a kudarc – szerintem – visszavezethető a társadalom és a politikai elit

értékrendjének anomáliáira. A Fidesz értékrendjét illetően - 2010 óta legalább is - a megfigyelőnek nem sok oka van a bizonytalankodásra. A „mindenki annyit ér, amennyije van” mottó alapján az erőforrások nagy része a jobb módúaknak jut, a szegények pedig dolgoznak meg az államtól kapott ellátásért. Az adórendszer a maga koncentráltságában jó példa erre: az alacsony személyi jövedelemadó és a magas fogyasztási adó kombinációja, együtt azzal, hogy a kedvezmények adóalap-csökkentés formájában vehetők igénybe, biztosítja, hogy a szegények fajlagos adóterhelése magasabb legyen, mint a tehetőseké.

Hogy mennyire sikeres ez a politika a hosszú távú felemelkedés szempontjából, ma még nem tudjuk, de az jól látható, hogy egyelőre messze nem eredményezte azt a fajta gazdasági növekedést, amely a tömeges munkahelyteremtésen keresztül lehetővé tenné a szegénység csökkentését. Okkal lehet vélelmezni azt is, hogy a nagy rendszerek - oktatás, egészségügy - hasonló elvekre épülő átalakítása sem növeli a társadalmi mobilitást, sokkal valószínűbben a szegénység állandósulását eredményezi.

A baloldal kudarcra sokkal fájdalmasabb, hiszen róla normálisan azt gondolnánk, hogy a

szolidaritást alapértékének tartja és gyakorlati politizálásában iránytűnek, igazodási pontnak tekinti. E helyett a rendszerváltás első két évtizedében a baloldal értékrendjét az állandó értékzavar jellemezte; lényegében magáévá tette a korszak uralkodó neoliberális felfogását, amely szerint a gazdasági növekedés automatikusan megoldja a szegénység problémáját („a dagály minden csónakot megemel”). A 2008-as válság óta ez az értékzavar csak fokozódott – a neoliberális narratíva kudarcát nem követte valódi szembenézés, maradtak az üres deklarációk és esetenként a populizmusba hajló politikai lépések. A baloldal eszmei-intellektuális kudarcra így alighanem még a politikainál is nagyobb.

Tegyük hozzá, hogy nem csak a nagy átváltásokról, a stratégiai természetű választásokról beszélünk, a meglévő (kevés, vagy sok) pénzt is lehet jól vagy rosszul, korszerű vagy retrográd szakpolitikai elvek alapján elkölteni. Ám ezek mögött is alapvetően értékrendek vannak, egyáltalán nem véletlen, hogy a konkrét szakpolitikai lépések, amelyekkel manapság szembesülünk, olyanok, amilyenek.

Még hosszan folytathatnám, de inkább megállok; egy ideje már az ember (én) – ha közlésezi a gondolatait, ha nem, - úgy érzi, beszűkül, a gondolatai ugyanazon a frusztrált vágányon

haladnak, hovatovább a viccbeli Mórckának érzi magát, akinek mindenről ugyanaz jut eszébe. Még egy születésnap köszöntő alkalmával is, amelynek a hangneme normálisan könnyed és vidám, megindult, vagy emelkedett, de biztosan nem lehangolt, mint ez. Viszont a helyzet nem sok vidámságra ad okot.

Természetesen a magyar értelmiségben, mint a történelem folyamán mindig, most is vannak megbízható igazodási pontok, akikre a tudásuk és erkölcsi integritásuk alapján figyelünk és hallgatunk. A 85 éves Ferge Zsuzsa professzor ilyen igazodási pont, szívesen nevezem őt a demokratikus bal- és jobboldal élő lelkiismeretének. Szakmai munkásságával és közéleti szereplésével évtizedek óta arra figyelmeztet, hogy a gazdasági-politikai ráció, a haszon kevés; a magyar társadalomnak a tartós felemelkedéshez megbízható és vonzó értékekre – szolidaritásra, segítőkészre, nyitottságra és empátiára - van szüksége.

Jó egészséget és még sok, munkával eltöltött évet kívánok a Professzor asszonynak.